

A KÖZÉPISKOLÁRÓL.

Hatalom-butaságnak nevezem az olyan mondatot, mely első kimondásakor egy helyes ítéletet, az életnek egy alapszükségét jelentette. De amint évtizedek, vagy évszázadok során ezer és ezer szájon felisméltódott: téves és kártékony képzetek fűződtek hozzá s lassanként egy pusztító tudatlanságnak vagy butaságnak lett zengő kifejezője.

Minden átlagpolgár lelki pocakjában ott korog *kola neveljen az életnek*. És leginkább a középiskola felé ismétlik fel ezt a mondatot. És meg kell adni, hogy e mondat igen tetszetős külsejű s némi patinás bölcsessége van. De ha az átlagpolgár lelki tartalmát vizsgáljuk, mikor e mondatot kiszokráteszezi magából, a következő szép eredményre bukkanunk:

Az, aki idegen vezetőt akar csinálni fiából, azt követeli ezzel a mondattal, hogy a középiskola legalább hat-nyolc modern nyelvet tökéletesen elsajátíttasson vele. Aki droguistának szánja zsenge folytatását, olyan kémiai ismeretek nyújtását kívánja, hogy fia az érettségi után legkésőbb félévvel már felfedezze azt a szakállnövesztőt vagy kozmetikai csodát, mely megveti vagyona alapját. A leendő gépészmérnök apja heti hat matematika- és hat fizikaórával sürget szakismereteket a középiskolától, míg a költőnek szándékolt fiú apja ugyanennyi vagy még több órán csupa hazai és külföldi irodalmakat akar csurgattatni fia fülébe. És legtöbbször: ezek az *Élet* számára sürgető apák minden egyéb tárgy tanítását gyermekük igen fő-

lösleges bágyasztásának tartják. *Úgy, hogy ha minden kívánság teljesülne: ezek az Élet-középis-
kolák minden tantárgyat a hét minden óráján ta-
nítanának és minden tantárgyat nem tanítanának
a hét egy óráján sem.*

A legnagyobb baj, hogy a közoktatás sorsa is a politikusoktól függ. Politikusaink pedig igen ritkán és legtöbbször hátrányosan különböznek az átlagpolgártól. Így aztán, ha valamelyik előkelő garden-partyn valamelyik közéleti hatalmasság felesége vagy sógornője valami ilyen Élet-écát bimbózik az udvarló közoktatási maharadzsa felé, az már csupa gavallériából is másnap reformba rándul és a szegény magyar középiskola új dőfésztől nyög. Így vettek el a középiskola drága, igen drága idejéből két órát a gyorsírás, egy olyan tehnikai ügyesség számára, melyet szükség esetén bárki az iskolán kívül is játszva elsajátíthat. Így adnak ebből a drága időből a kor beteg visításainak hatása alatt: heti négy órát a tornának. Most, amikor a cserkészet, a football és egyéb diák-atléतिकai alakulatok valósággal csak-testté rángatják az anyacsók elítéltjét, valóságos pusztító örület még két órát elvenni a szellemi gazdagodástól. Ráadásul: a tornatanítást a reggeli első órákra akarják tenni, hogy a gyermek aztán felbolygatott vérrel, tompultra lovagolt érzékekkel bóduljon a szellemi tárgyak bőségszaruja elé. Úgy látszik, korunk politikusai saját maguk halálos veszélyének tekintik az új nemzedékek szellemi gazdagodását.

Ezek a tévedések és betegségek könnyen burjánozhatnak fel a beteg kor talajában, mert úgy látszik, feledésbe ment az irányító alapelv: *mi a középiskola célja? A középiskola célja nem az, hogy közvetlenül neveljen egyes pályákra.* Hogy pincért és mérnököt, papot és droguistát, cirkuszi akrobatát és ügyvédet faragjon a rábízott ifjak-

ból. Ezt a feladatot a szakiskolák és az Egyetemek végzik. *Mi a középiskola célja? Mi a középiskola funkciója a nemzetek életében?*

Ezt a célt, ezt a funkciót az egész művelt világ nevelésére ható kiváló gondolkodók egész sora már rég megállapította. És a tizenkilencedik század nagy emberi és szellemi fejlődése elsősorban annak köszönhető, hogy a középiskola igyekezett minél teljesebben megfelelni ennek a célnak.

Egyént, magyart, polgárt, embert nevelni: ez a magyar középiskola célja. Mit értünk ezalatt?

Egyént nevelni: kiválasztani az emberi ismeretek közül azokat az elemeket, melyek az ifjút a lehető legalkalmasabban nevelik a gyors meglátásra és felfogásra, az érdeklődés állandó, ösztönös éberségére, a helyes képzettársításra, az emlékképzetek gyors és pontos felidézésére, a helyes és gyors következtetésre, szóval: a megismerés és gondolkodás összes folyamataira.

Természetesen: az ismereti elemek megválasztásánál szerepel az a törekvés is, hogy megadják az ifjúnak a kor szükséges általános műveltségét.

Ugyanakkor ezek az elemek a legalkalmasabban arra, hogy a gyermekeket szellemi fegyelemre, testi és lelki higiéniaira, önmagához, másokhoz és a közösséghez tartozó viszonyának értelmére, kötelességeire, szóval: morális egészségre neveljék.

Ugyanakkor arányos, az egész testet minden elemében fejlesztő és lehetőleg legtöbb lelkitartalmat is jelentő testneveléssel a fizikai egészség, erő és ügyesség minden lehetőségét felébreszteni az ifjában.

Összegezés: a középiskola olyan ismereti és nevelési elemekkel hat az egyénre, hogy minden szellemi, morális és fizikai képességét élővé, munkássá s lehetőleg alkotóvá fejlessze az egyén teljes lelki és testi harmóniájában. Az élet pompás

harcosává neveli az ifjút, kinek minden lehető fegyvere mindig kéznél van s aki vidáman, lelki-egyensúllyal áll az élet bármily feladata elé.

Magyart nevelni: kiválasztani a magyar múltból, a magyar kultúrából, a magyar életből azokat az elemeket, melyek legalkalmasabban viszik az ifjúba a magyar népben megőrzött sajátos ősi pszihét, a látás és beérzékelés sajátos formáit, az átörökölt munkás és alkotó erőket, a faj egészséges morális sajátságait, az egymáshoz tartozás mély, termékeny és hősiesség érzését. És mindenekben és mindenekfölött: a magyar nyelv minél mélyebb és gazdagabb ismeretét és vallásos szeretetét.

Polgárt nevelni: kiválasztani az évezredek ország szociális, kulturális, gazdasági és politikai fejlődéséből és a mai magyar életből azokat az elemeket, melyek legalkalmasabban tanítják az ifjút a következőkre: Milyen pszihikai és fizikai egységet jelent Magyarország? Milyen történelmi munkát jelentett a magyarságnak ennek az országnak a megalakítása, mik a céljai és jövő teendői ennek a történelmi munkának? Milyen szociális, kulturális gazdasági és politikai helyzete volt a magyar nép dolgozó tömegeinek a különböző korokban és mennyiben jelentettek ezek egészséget és haladást, vagy sínylődést és pusztulást a magyarságnak? Mi ma a magyar falu, a magyar munkásság, a magyar szellemi munkásság szociális, kulturális, gazdasági és politikai helyzete, mik problémáik és legfőbb teendőik? Milyen termékeny jogai és nélkülözhetetlen kötelességei vannak minden polgárnak az országgal szemben?

Embert nevelni: kiválasztani az emberiség fejlődésében nagy szerepet játszott művelt népek irodalmából, kulturális, szociális, gazdasági és politikai fejlődéséből azokat az elemeket, melyek legalkalmasabban viszik be az ifjú lelkébe a küzdő és

termő emberiség egységérzetét, a nagy alkotó népek sajátos arcát, a nagy egyetemes kulturális korok egységes arcát. A különbözőségek és meg-egyezések megmutatásával felébreszteni és megerősíteni benne a faji individualitás termő erőit és az egyetemes emberi szolidaritás termékeny érzését.

Íme: *így nevel az Életnek a középiskola*. Nem pincért és nem miniszterelnököt, nem cirkuszi Dummer Augusztot és nem sajtófőnököt farag: hanem egészséges, erős emberszövetet készít, melyből aztán képességek és életkörülmények bármilyen hivatású embert szabnak: azt a szerepet a tőle telhető legtöbb képességgel és legegészségesebb morállal tölti be. Mert a középiskola igyekszik úgy nevelni, hogy önmagának a leggazdagabb egyéni termést jelentsen és a közösségnek ebből lehető legtöbb haszna legyen.

2.

A középiskola tehát egyszerre és egészséges egységben képviseli a konzervatív és a haladó elvet. A tudományos, tehnikai haladás és felhémzsgő szociális és politikai teóriák rohanásában képviseli az egészséges lassúbbítás, a folytonosság szükséges megépítésének elvét. Viszont: ráneveli az új nemzedékeket a világ új és új megértésére és mozgósítja, felfegyverezi a lelkeket az új élet-harc megvívására.

Végtelenül fontos: megvizsgálni, körvonalazni a középiskola e kettős feladatát. Újabb időben mind veszélyesebben hódít az a téboly, mely a lelki világ és lelki fejlődés törvényeit és jelenségeit anonosítja az anyagi világ életének, fejlődésének törvényeivel és jelenségeivel. Természetes: én nem arról mondok véleményt, hogy a minden titkok mélyén a lelki és a materiális világ egyazon dolog

vagy két külön valami. Én csak azt mondom: hogy minden millió kapcsolat és anyagi meghatározottság mellett is: mai ismereteink mellett a lelki életet teljesen az anyagi élet törvényeinek kaptafájára húzni végtelenül veszélyes és beteg dolog. Természetes, hogy mi is benne vagyunk egész énünkkel, testünkkel és lelkünkkel az egyetemes meghatározottság acél-láncolatában. De *mi tudjuk ezt és mi tudunk egy előre kitűzött cél érdekében új determináló tényezőket teremteni a minket meghatározó világ elemei közé.* Ez az ember nagy szabadsága és minden emberi méltósága.

És mégis: a gazdasági zsargon és a generációtröszt vad bóherei egy rég idejét múlt, tudományosan teljesen levitézlett abszolút történelmi materializmus babonájával és skolasztikájával igyekeznek abba a hitbe nyomorítani a lelkeket, hogy, a „*gazdasági kényszer*” s az általa megteremtett „*kor*”; misztikus behemót szörnyetegek, melyeket emberi akarat nem irányíthat s amelyek irányítanak minden akaratot. Legjobb tehát behunyt szemmel belevetnünk magunkat a gépkultúra és gazdasági fejlődés örült sodrába s hagynunk, hogy a gép és anyag vak kezei nyirbálják az embert minden megnyilatkozásukban olyanná, amilyenné örült rohanásuk világtalan akaratai akarják.

Íme: itt, e vak zuhanás, e rabszolgává nyomorítás és vakítás elleni küzdelemben van a középiskola nagy emberi feladata. *Vigyázni, hogy semmi megszerzett emberi érték ne menjen veszendőbe, hogy az évezredek millió csókján át természettől, társadalmi fejlődéstől gazdagodó, a máig eljutott teljes, integrális ember minden termő csirájában, minden alkotó erejében, minden lelki színében: egész, megnyirbálatlan egyéniségében fejlődjék a jövőbe és építsen jövőt: ez a középiskola nagyszerű konzervativizmusa s emberi meg-*

maradásunk legfőbb biztosítója. Viszont: bevinni ennek az integrális embernek évezredekben gyűlt gazdagságába az új korok és új élethelyzetek újonnan támadt építő és egészségre, munkára, élethitre, szolidaritásra determináló elemeit: ez a középiskola lendítése az emberi haladás pályáján.

E kettős feladatában a középiskola a legtermékenyebb, a legegészségesebb egységbe hozza az individualitás és a kollektivitás elvét. Az egyének csak a nagy történelmi és természeti szolidaritásokban (nemzet, faj, család, állam) van értelme. Csak ezeknek szerves keretében élheti meg sajátos erői teljességét, adhatja meg egész egyéni termését. Ezek keretében kaphatja meg a legszélesebb védelmet és fejthet ki időben és térben legtágasabb körre hatást. Viszont ezeknek a közösségeknek életérdeke, hogy lehetőleg szabad pályát biztosítson lehetőleg legtöbb egyéni termő és alkotó erőnek, hogy minden egyéni érték beépüljön a közösség történelmi életébe. *A középiskola az állandóan nyitott szem, a szünetlen intézményes szorgoskodás arra, hogy a technikai, gazdasági, ideológiai változásoktól újjá és újjá alakított világot úgy vigye az ifjú lélek determináló elemei közé: hogy megvédje az emberi lélek és fejlődés egészséges folytonosságát, hogy meggátolja az embert megnyirbáló, az emberi termést megszegényítő beteg uniformizálást, hogy az egyéni és kollektív individualitások sajátos erőit új, gazdagabb élettermesre továbbfejlessze.*

3.

Szükséges volt megismételni ezeket a dolgokat napjainkban: mikor a közoktatási politika igen sokszor zsenge kulturális tájékozottságu politikai kalandorok és bútorozatlan fejű reformakarruokok kötélhúzó játéka. És amióta az analfa-

béták „világnézetei” s a fertelmes levegőben lógó háború az iskola szentélyében is helyet követelnek maguknak.

A szerencsétlen emlékezetű Klebelsberg Kunó reformnimfomániája óta: ötletszerűen, csak egy-egy részletet nézve, néha a kor valamelyik divatos szólamának parancsára, néha egy tósztr rögtönzési rohamában: reformok mázoltatnak a magyar középiskolához. A mai reform kupán üti a tegnapi reformot, hogy ő is hasonlóan járjon a holnapi reformnál. Minden új miniszter vagy más világnézeti legfőbb hatalmasság igyekszik egy pár reformnyit pederíteni a közéleti bajuszán. A szegény magyar középiskola pedig sóhajtvá irigylí a városligeti pofozógép nyugodtabb sorsát.

Természetes: a vackorfa, ha nem teremhet császárkörtét, hát terem vackort és nagy garral elnevezi azokat császárkörtéknek. Két ilyen reform-vackort mutatok be, hogy lássuk, miben tud repedezni az olyan koponya, mely nem a gondolattermés strapájára született.

Jó nehány esztendővel ezelőtt egyszerre csak nagy jajgatás történt afelől, hogy miért nem boldog a magyar. Azért nem boldog és azért pusztul, mert az iskola reggel nyolc órakor kzedődik. így az alig tízéves és legfennebb 18-19 éves zsenge emberi palántáknak már hétkor vagy hatkor fel kell kelniük. De mert e felkelés tudata nyugtalanítja őket: már reggeli öt, vagy négy órakor felébrednek s megrövidítik a szervezetüknek szükséges alvást. Sőt: a gyengébb idegzetűek már embrió korukban telepatikus nyugtalaniságot tanúsítanak s a rendes kilenc hónap helyett már a hetedik vagy nyolcadik hónapban megszületnek, ami igen káros hatással van egész életükre. Meg kell védeni a gyenge gyermeki szervezetet az iskola túlkapásai

ellen! Kezdődjék az iskola tíz, vagy legalább is kilenc órákor.

A tizenkilencedik század közepe óta az emberi ostobaság gorombább megnyilatkozásai általában a humanizmus, a „szabadgondolat” és a liberalizmus álarcában jelentek meg. Én nem azt felelem erre a remegésre, hogy a pontos felkelés a fegyelmezetlen gyermeknél éppen olyan izgalom marad akkor is, ha egy órával tovább is toljuk az iskola kezdetét. Nem is azt, hogy télen félkilenc-kor vagy féltíz-kor sincs túlfontosan melegebb, mint félnyolckor. Sőt: rendszeren ilyenkor oszlik szét a reggeli köd és hidegebb van. Még azt sem, hogy a tanítás áttolása a délutáni órákra: tényleg megkínzás a gyermeki szervezetnek. Hanem: hogyan kívánjuk hogy tudjon úszni a gyermek, ha nem engedjük be a vízbe? Hogyan edződik rá a gyermek az élet szükséges fegyelmére, nehézségeire, kegyetlenségeire, ha még egy ilyen csekélyfokú fegyelmezettséget és edződést is elpuhányoskodunk tőle? A jókorkelés egyik nélkülözhetetlen feltétele az egészséges akarat-nevelésnek s amelyik gyermek ebbe belepusztul, annak igazán az volt az egyetlen születés-programja, hogy elpusztuljon.

A másik ilyen reform már jóval a háború előtt belerohadt a közoktatásba s hasonló túlcserduló „humanitás”-ból eredt. És kétségtelen: ez jóval mélyebb rombolású volt. A régmúlt folyamán az iskolákban a memorizálás, a könyv nélkül tanulás tényleg túlzott arányú volt. A jószív-reform tehát ellensége lett általában minden memorizálásnak, minden könyv nélküli tanulásnak.

Kétségtelen, hogy a túlságos memorizálás nem egészséges. Amint nem egészséges a túlságos, kenyérevés vagy vízivás. Kétségtelen, hogy van egy egész csomó olyan dolog, amit nem érdemes,

vagy nem szabad könyvnélkül megtanítani. De: az emlékezet: akarat. A szervezet legmélyebb akaratára, hogy megőrizze és kellő időben felidézni tudja azt a folyamatot, mely egyszer már végigfutott valamelyik pályáján. Az emlékezet fejlesztése, fegyelmezése a legmélyebb és nélkülözhetetlen akaratú nevelés. Azután: a pontosan visszaemlékezett képzet nem csak a megismerés, a helyes képzettársítás és minden más gondolati folyamat nélkülözhetetlen alapfeltétele: hanem: hiánya morális hibákat is jelent. Pongyolaságot, a szellemi becsületesség hiányát, hajlandóságot a szellemi szélhámosagra. És mindezekon kívül: az első fiatal években betanult szépségek, ritmusok, dallamok adják meg a léleknek azt a gazdag érzés avarját, mely a későbbi években a lélek egész működését beszínezi s a kedély gazdagságát megőrzi, íme: egy hebehurgya elvont gondolon alapuló reform milyen halálos kár lehet az akarat kifejlésére, a gondolkodás egészségére, a morális és érzelmi életre: az egész emberi lélekre.

4.

Nem kevésbé romboló, mikor a napok divatja és jelszavai szerint akarnak egyes tárgyakat kидobni a középiskola programjából vagy új tantárgyakat bevinni. Így pld. sokan heti több órán át tanítanak művészettörténetet. Pedig az irodalom és a történelem tanítása keretében elég tájékoztatást lehet nyújtani a művészetek fejlődéséről. Hiszen a túlságos esztétikai nevelés nem lehet célja a középiskolának. Az újabb próféták a szociológia és a közgazdaság tanítását sürgetik. Pedig a modern történet- és földrajztanítás kereteiben bőséges szociológiai és gazdasági ismereteket lehet közölni az ifjakkal.

Még végzetesebbnek tartom azt a növekvő tendenciát, hogy a magyar középiskolát az idegen nyelvek Babelévé tegyük. Itt különbséget kell tennem a négy alsó és négy felső osztály között.

Az, amit a négy alsó osztályról akarok ezen a téren mondani: annyira ellenkezik az eddigi gyakorlattal, hogy vak szemű vagy elfogult emberek túlzásnak vagy képtelenségnek fogják mondani. Pedig az élet és egészség egyetlen parancsát mondom.

A gyermek lelke szavakban gyűl, szavakban épül. Csak annviban fogja a beléje áradó világot: amennyiben szavakba tudja domborítani érzékléseit. És a dolgok összefüggése csak akkor világos benne, ha szavak összefüggésével tudja kifejezni. Addig ér a lelke, ameddig a nyelvkincse ér. A nyelv formái, törvényei nem elvont grammatikai formák nála: hanem a világ énné hódításának természetes útjai. Minden új szó: új hódítás a világból, minden új nyelvkapcsolat: énjévé, lelke állandó épülő elemévé rögzítése az esetleges tapasztalatnak. Nincs gyönyörűbb látvány, mint látni: hogyan bomlik folyton gazdagabb lélekké a nyelvben a fejlődő gyermek, hogyan épül a szavakban beléje a világ. És akkor a lélek fejlődésének ezt az örömos természetes menelét, a növekvő gyermeki szellem e gazdag szétlombosodását anyanyelve szavaiba: megakasztani egy idegen nyelv durva kényszerével: megbocsáthatatlan örült életgyilkosság, a leggazabb merénylet a gyermek lelki egészsége ellen. Azzal, hogy egy beérzékelésre, melyet anyanyelve egy szavával már lelke állandó elemévé hódított, most más, idegen elnevezést erőszakolunk és a lelki épülést most már az egészen eltérő rendszerű nyelv formáiba torzítjuk: megzavarjuk a gyermekben épülő világ egész rendjét, megrontjuk az egész lelki fejlődés

egészségét, megfojtjuk a lelki gazdagodás, az énné bokrosodás ösztönös, vidám akaratát. Minden erőt arra vonunk el a lélek természetes épülésétől, hogy buta, holt szavakat és szörnyű grammatikai formákat emlézzen. Csoda-é hát, ha az így megnyomorított, megszükitett, megherélt gyermeki lélek nem tudja azzal a természetes, ösztönös étvágygyal majszolni az egyes tantárgyak híradásait a világról, amint azt várnók tőle? Csoda-é hát, ha az iskola a lélek-bágyasztás, a lélek-agyonlovaglás beteg szervévé lesz?

És ha legalább valami haszna, valami értelme volna ennek a gaz és hülye lelki heródességnek! De tíz-tizennégy éves gyermekeket mégsem küldhetünk szét a világba, hogy felvilágosítsák a népeket Trianon igazságtalanságai felől. Ha a négy alsó osztályt végzett gyermek olyan viszonyok közé megy, hogy nincs többé szüksége az illető idegen nyelvre, pár hét alatt még az emléke is kifakul agya minden csücskéből. Viszont: a fejlettebb tizenöt-tizenhatéves gyermek szükség esetén minden előtanulmány nélkül oly gyorsan halad az idegen nyelv tanulásában, hogy egy pár hét alatt már versenyt tanul azzal, akit már négy évig kínoztak. Bizonyíték erre az, hogy sok reáliskolában négy év alatt sokkal szebb eredményt értek el a latinban, mint a gimnázium nyolc évében. És bizonyítékok a Hollandiába küldött gyermekek. Mikor egy év múlva hazajöttek: alig tudtak valamit dadogni anyanyelvükön és hollandusul beszéltek. Pár hét múlva tavalyi hó lett az egész hollandus nyelvtudás.

Vagy talán valami csodálatos észgimnásztikai jelentősége, gondolkodásra nevelő haszna van az idegen nyelveknek? *Ebben a zsenge korban* éppen az ellenkezője a tény. Csak léleknyomorítást, szellemi zavart jelent az idegen nyelvek tanítása s a

fejlődés megszegényítését. Ebben a korban ismerje meg a gyermek fejlődésének természetes elemét: anyanyelvét, annak formáit, törvényeit, életét. Ez minden értelemben termékenny és gazdag disciplina az egész gyermeki lélek számára.

Az élet, az egészség, a gyermeki fejlődés ösztönös gazdagságának alapfeltétele tehát: a középiskola alsó négy osztályában nem szabad semmilyen idegen nyelvet tanítani. Tegyenek próbát javaslatommal egy-két középiskolában. Meglátják: milyen ösztönös gazdagságát, milyen természetes lendületét fogja jelenteni a gyermek lelki fejlődésének.

Ami a négy felső osztályt illeti, az első tétel, bárhoggy is pukkadozzanak a praktikum hisztérikusai: *a középiskolai nyelvtanításnak nem az a célja, hogy az ifjak elsajátítsák valamelyik idegen nyelv beszélését. A középiskola züllését, organikus céljainak megtagadását jelenti az, ha erre törekszik, ha ezt tűzi ki célul.*

Igen: a középiskola nem bonneokat, nem nyelvtanítókat, nem előkelő hotelportásokat és pincéreket, még csak nem is diplomatákat nevel. A középiskolai idegen nyelvtanítás célja: saját nyelve lelki formáiban vinni az ifjú lelkébe egy oly nép szellemi alkotásának legjellegzetesebb, legfontosabb elemeit, mely nevelő hatással volt az egész művelt emberiség szellemi és erkölcsi fejlődésére.

És nyugodjanak meg a sajjón praktikusok: ez gyakorlati szempontból is így van jól. Ha a középiskola a nyelv beszéltetését tűzné ki célul: az ifjak elsajátítnának egy pár száz mindennapi szót, egy pár gyakran használt nyelvformál. Mármost: ha az ifjú az érettségi után olyan viszonyok közé kerül, hogy az illető nyelvre nincs szüksége: ez a felületes és értéktelen fecsegés örökre elvesz

benne s az egész több esztendei cécónak nem volt semmi értelme. A középiskola saját-célja-szerinti nyelvtanítása pedig sokkal mélyebb, sokkal alaposabb és gazdagabb nyelvismeretre vezet. És így, az érettségizett ifjú, ha a szükség parancsolja, rövid gyakorlat után egészen másképp fogja azt a nyelvet beszélni. Viszont, ha viszonyai fölöslegessé teszik az illető nyelvet és nyelvi tanulása feledésbe megy is: megmarad benne az átvett szépségek és emberi értékek nagy nevelő hatása.

5.

A középiskola fennebb elsorolt céljai változatlan örök célok. A középiskola adja meg a nemzet szellemi munkásainak a legegységesebb lelki egységet a nemzeti és emberi kultúra formáival. E nélkül az egység nélkül nincs egészséges, egységes történelmi alkotás.

A középiskola napjainkban veszélyben van. Magukat világnézetnek rikácsoló érdekszövetségek, politikai analfabéták, gyorsfőzős reformátorok és vad -izmusok elfogultjai saját hadigépükké akarják elrángítani a középiskolát örök céljai, történelmi funkciója mellől.

Természetes: hogy a középiskolának is meg kell újulnia időről időre a haladás folyamán. De ez a megújulás csak ezt jelentheti: örök céljai elérésére s hogy megőrző és haladó hivatását betölthesse: új és új ismereti elemeket, eszközöket és nevelési módokat kell alkalmaznia. Ennek a megújulásnak módjairól a következő tanulmányokban fogok szólni. De egy vezető elvet már itt lerögzíték: Véletlenes ötletekkel, divatos szövegekkel, részleMoldozásokkal nem lehet elérni a magyar középiskola szükséges megújulását. Minden eféle csak zavart és beteg viszonyokat szül. A középiskola hozzáalkalmazása az újkor igényei-

hez csak egy egységes terv, egységes elvek szerint kidolgozott gondolatrendszerével történhetik, ahol minden rész logikus kiegészítője, megerősítője, feltétele minden résznek.

Philadelphia, 1935. október 16.